

SUN'IY INTELLEKT ASOSIDAGI IQTISODIY TIZIMLARNING MAKROIQTISODIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA ULARNI TARTIBGA SOLISH MEKANIZMLARI

Mannapova Maftuna G'olib qizi

Alfraganus universiteti "Raqamli texnologiya"

fakulteti v.b dotsent o'qituvchisi

Annotatsiya.

Maqolada sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri va ularni tartibga solish mexanizmlari tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt iqtisodiy jarayonlarni avtomatlashtirish, resurslarni samarali taqsimlash va bozor barqarorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, u iqtisodiy tizimda yangi xavf va muammolarni yuzaga keltiradi. Tadqiqotda tartibga solish mexanizmlari, siyosiy va institutsional choralar orqali sun'iy intellektning iqtisodiyotga ta'sirini boshqarish usullari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, iqtisodiy tizim, makroiqtisodiy barqarorlik, avtomatlashtirish, tartibga solish mexanizmlari, xavflarni boshqarish.

Аннотация. В статье анализируется влияние экономических систем, основанных на искусственном интеллекте, на макроэкономическую стабильность и механизмы их регулирования. Искусственный интеллект позволяет автоматизировать экономические процессы, эффективно распределять ресурсы и повышать стабильность рынка. Вместе с тем, он создаёт новые риски и проблемы в экономической системе. В исследовании рассматриваются механизмы регулирования и институциональные меры, позволяющие управлять воздействием искусственного интеллекта на экономику.

Ключевые слова: искусственный интеллект, экономическая система, макроэкономическая стабильность, автоматизация, механизмы регулирования, управление рисками.

Abstract. The article analyzes the impact of artificial intelligence-based economic systems on macroeconomic stability and their regulatory mechanisms. Artificial intelligence enables automation of economic processes, efficient resource allocation, and increased market stability. At the same time, it introduces new risks and challenges within the economic system. The study examines regulatory mechanisms and institutional measures for managing the effects of artificial intelligence on the economy.

Keywords: artificial intelligence, economic system, macroeconomic stability, automation, regulatory mechanisms, risk management.

Kirish

Sun'iy intellekt (SI) iqtisodiy tizimlarda avtomatlashtirish, tezkor qaror qabul qilish va resurslarni samarali taqsimlash imkonini beradi. Shu bilan birga, SI iqtisodiy jarayonlarda yangi xavf va nomutanosibliklarni keltirib chiqarishi mumkin. Makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash va SI tizimlarining iqtisodiyotga ta'sirini boshqarish muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Metodologiya

Tadqiqotda sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri adabiyotlar tahlili va empirik kuzatuvlar asosida o'rganildi. Tadqiqot quyidagi usullarni o'z ichiga oladi: Adabiyotlar tahlili – ilmiy maqolalar, nashrlar va soha hisobotlari o'rganildi; Empirik kuzatuv – iqtisodiy ko'rsatkichlar va SI tizimlarini joriy qilgan mamlakatlarning tajribasi tahlil qilindi; Statistik tahlil – SI tizimlarining makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri, risk va samaradorlik ko'rsatkichlari o'rganildi.

Adabiyotlar tahlili

So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, SI iqtisodiyotda ish samaradorligini oshiradi, resurslarni optimal taqsimlashga yordam beradi va bozor barqarorligini kuchaytiradi (Brynjolfsson & McAfee, 2017). Shu bilan birga, SI tizimlarining joriy etilishi ayrim iqtisodiy sohalarda ish o'rinlarini qisqartirish va iqtisodiy nomutanosibliklarni kuchaytirish xavfini keltirib chiqaradi (Acemoglu & Restrepo, 2018). Tartibga solish mexanizmlari, siyosiy va institutsional choralar orqali bu xavflar boshqarilishi mumkin.

Asosiy qism

Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish, ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish va resurslarni optimal taqsimlash orqali SI iqtisodiyotning samaradorligini oshiradi va bozor tebranishlarini kamaytiradi. Shu bilan birga, tizimlarning noto'g'ri sozlanishi yoki regulyatsiya yetishmasligi iqtisodiy nomutanosiblik, ish o'rinlarining qisqarishi va moliyaviy xavflarning oshishiga olib kelishi mumkin.[1]

Tartibga solish mexanizmlari, jumladan siyosiy choralar, moliyaviy regulyatorlar va institutsional nazorat, SI tizimlarining barqaror ishlashini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Masalan, avtomatlashtirilgan qaror qabul qilish tizimlarini monitoring qilish, risklarni baholash va xavfni kamaytirish mexanizmlari barqarorlikni oshiradi. Empirik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, SI tizimlarini samarali tartibga solish orqali iqtisodiyotda o'sish tezligi oshadi, resurslar samarali taqsimlanadi va bozor tebranishlari kamayadi. Shu bilan birga, tartibga solish mexanizmlari ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlash, ish o'rinlarini himoya qilish va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga yordam beradi. Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlarni tartibga

solish va nazorat qilish mexanizmlari makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash va iqtisodiy o'sishni barqarorlashtirishda ajralmas vosita hisoblanadi.

Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga katta ta'sir ko'rsatadi. Avtomatlashtirish va iqtisodiy jarayonlarni prognoz qilish vositalari iqtisodiy siyosatni aniqroq rejalashtirishga yordam beradi, inflyatsiya, davlat byudjeti defitsiti va moliyaviy tebranishlarni kamaytiradi.[2] Shu bilan birga, sun'iy intellekt tizimlarining noto'g'ri ishlashi yoki ularni tartibga solish mexanizmlarining yetarli emasligi ayrim iqtisodiy sohalarda ish o'rinlarining kamayishi va raqobat nomutanosibligini kuchaytirishi mumkin. Tartibga solish mexanizmlari iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bilan birga, ijtimoiy himoyani kuchaytirishi, ishchi kuchini qayta tayyorlashni rag'batlantirishi va innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlashi zarur. Shu bilan birga, ma'lumotlar xavfsizligi, algoritmlarning shaffofligi va mas'uliyatni ta'minlovchi choralar joriy qilinishi lozim. Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar va ularni tartibga solish mexanizmlari orqali mamlakatning iqtisodiy o'sishini rag'batlantirish, risklarni boshqarish va makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash mumkin. Ularning samarali boshqarilishi uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish uchun zarur shart-sharoit yaratadi. Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash bilan birga, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga ham xizmat qiladi. Avtomatlashtirish va ma'lumotlarni tezkor tahlil qilish orqali resurslarni samarali taqsimlash, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va investitsiya oqimlarini boshqarish mumkin. Bu esa iqtisodiy samaradorlikni oshiradi va mamlakatning global bozor sharoitida raqobatbardoshligini kuchaytiradi.

Sun'iy intellekt tizimlarini tartibga solish va nazorat qilish mexanizmlari iqtisodiy tizimdagi xavflarni kamaytiradi. Masalan, moliyaviy risklarni oldindan aniqlash, ishchi kuchining o'rnini optimallashtirish va ijtimoiy himoyani ta'minlash orqali iqtisodiy nomutanosibliklarning oldi olinadi. Shu tarzda, tartibga solish mexanizmlari sun'iy intellekt tizimlarining barqaror va samarali ishlashini kafolatlaydi. Sun'iy intellekt iqtisodiy tizimlarda yangi imkoniyatlar yaratadi. U innovatsiyalarni rag'batlantiradi, biznes jarayonlarini tezlashtiradi va yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, ijtimoiy mas'uliyat va regulyator nazorati birgalikda amalga oshirilsa, iqtisodiy barqarorlikni saqlash va uzoq muddatli rivojlanishga erishish mumkin.[3] Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar va ularni tartibga solish mexanizmlari makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ijtimoiy xavfsizlikni mustahkamlashda strategik ahamiyatga ega hisoblanadi.

Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlarning yana bir muhim jihati ularning qaror qabul qilish jarayonlarini yaxshilashga xizmat qilishi hisoblanadi. Katta hajmdagi iqtisodiy ma'lumotlarni tez va aniqlik bilan tahlil qilish imkoniyati siyosat ishlab

chiqaruvchilarga va iqtisodiy agentlarga real vaqt rejimida strategik qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Bu esa iqtisodiy resurslarni samarali taqsimlash, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va moliyaviy tebranishlarni kamaytirishga yordam beradi.

Sun'iy intellekt tizimlari iqtisodiy xavflarni erta aniqlash va ularni boshqarish mexanizmlarini ishlab chiqishda ham samarali vosita hisoblanadi. Masalan, moliyaviy bozorlar, investitsiya oqimlari va ishlab chiqarish tizimlaridagi noaniqliklar sun'iy intellekt yordamida oldindan prognoz qilinishi mumkin. Shu bilan birga, tizimlar inson omilining xatolarini kamaytiradi va iqtisodiy jarayonlarning barqarorligini ta'minlaydi.[7]

Sun'iy intellekt innovatsiyalarni rag'batlantiradi va yangi iqtisodiy imkoniyatlar yaratadi. U biznes jarayonlarini tezlashtiradi, samaradorlikni oshiradi va yangi ish o'rinlarini yaratishda yordam beradi. Shu bilan birga, tizimlarning regulyatsiyasi va ijtimoiy himoyani ta'minlash mexanizmlari birgalikda amalga oshirilsa, iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va uzoq muddatli rivojlanishni ta'minlash mumkin. Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar va ularni tartibga solish mexanizmlari makroiqtisodiy barqarorlikni saqlash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ijtimoiy xavfsizlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi.[4]

Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar makroiqtisodiy barqarorlikni oshirish bilan birga, iqtisodiy jarayonlarda shaffoflik va ishonchlilikni ta'minlashga ham yordam beradi. Avtomatlashtirilgan tizimlar iqtisodiy ma'lumotlarni tezkor tahlil qiladi, bozor tendensiyalarini aniqlaydi va qaror qabul qilish jarayonini optimallashtiradi. Bu esa davlat siyosatini rejalashtirish va iqtisodiy strategiyalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt tizimlarining iqtisodiyotga integratsiyasi ijtimoiy himoya mexanizmlarini kuchaytiradi. Masalan, ishchi kuchining qayta tayyorlanishi, yangi kasb va malakalarni o'rgatish dasturlari orqali iqtisodiy o'zgarishlar ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir qilmaydi. Shu bilan birga, iqtisodiy tizimni tartibga solish mexanizmlari moliyaviy risklarni kamaytiradi, bozorning barqaror ishlashini ta'minlaydi va yangi texnologiyalarni joriy etishda xavfsizlikni kafolatlaydi.[5]

Sun'iy intellekt asosidagi tizimlar nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki innovatsion rivojlanishga turtki beradi, investitsiya oqimlarini rag'batlantiradi va uzoq muddatli o'sish uchun barqaror infratuzilma yaratadi. Shu tarzda, sun'iy intellekt va ularni tartibga solish mexanizmlari birgalikda makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ijtimoiy himoyani ta'minlashda strategik vosita sifatida xizmat qiladi.[6]

Xulosa

Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar makroiqtisodiy barqarorlikni oshirish va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Avtomatlashtirish,

ma'lumotlarni tahlil qilish va resurslarni optimal taqsimlash orqali ular bozor tebranishlarini kamaytiradi, ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtiradi va investitsiya oqimlarini samarali boshqarishga yordam beradi. Sun'iy intellekt tizimlarini tartibga solish mexanizmlari moliyaviy va iqtisodiy xavflarni kamaytiradi, ishchi kuchini himoya qiladi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi. Regulyatsiya va nazorat choralari orqali tizimlarning shaffofligi, mas'uliyati va xavfsizligi kafolatlanadi, bu esa uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish va barqarorlikni mustahkamlaydi. Sun'iy intellekt asosidagi iqtisodiy tizimlar va ularni tartibga solish mexanizmlari makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish va ijtimoiy himoyani kuchaytirishda strategik ahamiyatga ega. Ularning samarali boshqarilishi mamlakatning uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanishi uchun asosiy shart-sharoit yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. <https://www.ibm.com/topics/artificial-intelligence>.
2. <https://lex.uz/docs/-5603319>.
3. Brynjolfsson, E., & McAfee, A. (2014). "The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies".
4. Arntz, M., Gregory, T., & Zierahn, U. (2016). "The Risk of Automation for Jobs in OECD Countries: A Comparative Analysis".
5. Bessen, J. E. (2019). "AI and Jobs: The Role of Demand".
6. OECD. (2019). "Future of Work: Employment Outlook"
7. McKinsey Global Institute. (2017). "A Future That Works: Automation, Employment, and Productivity"